

rult, és a középkori Kemely falu nagy részén szántó-földi művelést folytatnak. A szántásban cseréptöredékeket, állatcsontokat, megbolygatott kemencemaradványokat, illetőleg házhelyekre utaló erősen paticsos, fekete foltokat észleltünk. A szántott terület és az erdő határán embercsontokat, nagyobb köveket, és habarcsmaradványokat is találtunk. Mindez arra engedett következtetni, hogy ezen a részen állhatott a falu temploma, amelyet már a 14. század elején a pápai tizedjegyzék is említett.

2001-ben az alsózsolcai önkormányzat anyagi támogatásával szondázó jellegű feltárást végeztünk a területen. Ennek során egy templomrészletet, valamint a körülötte elhelyezkedő temető 26 sírját tártuk fel. A temetőből pártamaradványok, övmerevítő, övveret, kapocs, valamint egy I. Mátyás denár (CNH II. 232.) került elő. Egy gyermeksírban bronzveretekkel díszített bőrvet, valamint egy bronz díszgombot találtunk. A templom omladékai közül több, másodlagos helyzetben lévő faragott kő is előkerült.

WOLF MÁRIA

12. Andornaktálya, Zúgó-dűlő

(Heves megye) Pa

2001. augusztus 22-én Saléti Györgynek, a Bükki Nemzeti Park Igazgatósága munkatársának bejelentésére Fodor László, az egri Dobó István Vármúzeum régész muzeológusa közreműködésével a Miskolci Egyetem Ős-és Ókortörténeti Tanszéke régészeti terepbejárást végzett az őskori lelőhelyen.

Hozzávetőleg 200×200 m-es területen közel félezer paleolit szisztematikus gyűjtését végeztük el. Az előkerült őskori leletanyag az Aurignacien régészeti kultúrával mutat nagyfokú egyezést. Az eddigi leletanyag alapján nem kizárt, hogy itt az Istállóskői-barlang Aurignacien I. kultúrájának szabad ég alatti lelőhelyéről van szó.

RINGER ÁRPÁD

13. Aranyosgadány határa

(Baranya megye) R, Ró?

Az M6-56 gyorsforgalmi út tervezett nyomvonalának Baranya megyei szakaszán két részletben, 2001. április 10.–május 11. és október 8–18. között végeztünk terepbejárást. A területet a nyomvonalon 100-100 méteres sávban jártuk be, illetve adott esetben a lelőhely teljes kiterjedését meghatároztuk. A kijelölt terület 77,9%-át sikerült bejárni, a többi rész erdő, mocsár, gyepterület miatt járhatatlan volt.

A Bereki-dűlőben a Pécsi-víz mentén két, szórvány és bizonytalan korú (római?) cserepekkel jelzett lelőhelyet (51–52. lh.), a nyomvonal 1154. pontjától K-re 50 m-re pedig nagy kiterjedésű őskori (Baden) telepet regisztráltunk, aminek jelentős része a szomszédos Pelérd területére esik (53–54. lh.).

A leletek a Janus Pannonius Múzeum gyűjteményébe kerültek.

KÁRPÁTI GÁBOR

14. Bajna, Sándor-Metternich kastély

(Komárom-Esztergom megye) Kk

A kastélyegyüttes több éve folyó régészeti feltárása során a 2001. évben elsősorban a főépület D-i és Ny-i homlokzata előtt, a nagy udvarban, a „C” épület folyosóin és csekély mértékben a főépületben folyt kutatás. Arra kerestük a választ, hogy a már ismert 15–16. századi Bajnai Both nemesi család főépület alatt húzódó kúriájához csatlakoztak-e más épületek (főleg K, Ny és D felé). Ugyanakkor hitelesíteni szeretnénk volna D. Mezey Alice korábban a falkutatáshoz kapcsolódó feltárásait, melyek alkalmával a D-i homlokzat előtt és a „C” épület folyosóján téglalburkolatos felületeket, a nagy udvar D-i részében pedig falakat talált.

Ebben az évben nagyobb részt a klasszicista kiépítéssel elpusztított korábbi barokk építkezés eddig ismeretlen részleteit tártuk fel. A főépület D-i homlokzata előtt és annak folytatásában, a „C” épület D-i folyosóján a 15–16. századi nemesi kúriához tartozó épületet, épületrészt nem találtunk, ugyanakkor feltártunk egy betömedékelt barokk pincét, folyosójának meszelt falait, téglalburkolatát, Ny-ról nyíló lejáratait. Hasonlóan negatív eredményre jutottunk a nagy udvarban és a tőle D-re lévő „C” épület É-i folyosóján. A nagy udvarban a sárga löszös altalaj igen magasán jelentkezett. A DK-i sarokban egy kőből falazott barokk vermet tártunk fel, a folyosón pedig rossz megtartású, szintén barokk, É-D irányú falmaradványt azonosítottunk.

A Ny-i homlokzat két vége elé húzott árkokban nagyobb részt szintén újkori falakra és az ÉNy-i sarokban pincére leltünk. A pince boltozatának egy szakaszára már a korábbi kutatásaink alkalmával rábukkantunk, de kiterjedését és pontos helyzetét akkor még nem tudtuk azonosítani. A kastélyegyüttes főépületén kívül eddig egyetlen helyen, a DNY-i sarok előtt tártunk fel a nemesi kúria második periódusához tartozó részleteket. A Ny-i falra merőlegesen csatlakozó K–Ny irányú kiszedett falvonalát ill. falsarkát, és pusztulási – erősen égett, faszenes – rétegét találtuk meg. Sajnos a későbbi építkezésekkel a további szakaszt megsemmisítették.

A főépületen belül, az É-i szobasor ÉNy-i sarokszobájában egy cölöpsor maradványát bontottuk ki, mely határozottan a késő középkori épülethez tartozott. A kúriaépület rövidebbik, É-i végének Ny-i szakaszában, a falra merőlegesen állt a cölöpsor, mely később leégett. A közvetlenül felette lévő kevert rétegből egy egyelőre pontosan még meg nem határozott ezüstpénz került a felszínre.

A feltárás leletanyagából a kevés késő középkori (15–16. századi) kerámiát (szürke mázatlan kályhaszemtöredékeket, szürke vastag peremű bepecsételt tárolóedénydarabjait) kell megemlíteni. Kis mennyiségben állatcsont és fém is felszínre került.

A feltáráson részt vett Bodó Balázs régész, és Orosz Krisztina végzős régészhallgató.

Művészettörténész munkatárs: D. Mezey Alice.

B. BENKHARD LILLA

15. Balassagyarmat, Bercsényi utca

(Nógrád megye) Kk

A Nógrád Megyei Múzeumi Igazgatóság megbízásából végeztük a terepbejárási, szemlézési és ásatási munkát a 2001. szeptember 17-től szeptember 27-ig tartó időszakban.

A terepbejárás érintette a Balassagyarmat és Ipoly-szög közti szennyvíz gerincvezeték Balassagyarmat és Órhalom közti szakaszát, Órhalom és Hugyag közti szakaszát, valamint a 22-es út és Patvarc közti szakaszát.

A helyszínelések érintették a felsorolt külterületi szakaszokat, illetve az ott folyó kivitelezési munkákat. Ezen kívül Balassagyarmat, Balassagyarmat-Ókővár, Hugyag, Patvarc belterületi munkáit.

A Bercsényi utcában vezeték fektetése közben kerültek elő embercsontok a házak előtti bekötési szelvényekből. A kivitelező nem jelentette a múzeumnak. Egy lakó rendőrségi bejelentése után itt ásatást végeztünk, mely két szakaszból állt.

1. A nyitva hagyott bekötő csatornák tisztítását és bontását végeztük, összegyűjtöttük a hányókban lévő embercsontokat.

2. Az utca aszfalt-burkolatának felbontása után a gerincvezeték nyomvonalát tártuk fel. Itt késő középkori temető került elő. A csontvázak részben koporsóban feküdtek, ezek famaradványait lehetett dokumentálni. A temető a gerincvezeték É-i részén helyezkedett el, 80–260 cm mélység között. A mélyebben fekvő sírok az egykori Ipoly-partnál voltak, itt később homokráhordás miatt kerültek mélyebbre. Az egész temetőszakaszon a sírokat már korábban megbolygatták. Viszonylag épségben egy gyermekcsontváz felső része maradt meg a koporsóval. A feldúlt sírokból egy koponyatöredékekkel került elő egy gyöngyös párta. A gerincvezeték földjéből két helyen került elő igen rossz állapotú, olvashatatlan pénz. Ugyancsak a megbolygatott földből került elő egy bronz övveret bőrmaradványokkal, és rendkívül sok vas koporsószeg.

VADAY ANDREA

16. Balassagyarmat határa

(Nógrád megye) Kö

2001. június 23–24-én terepbejárást végeztünk a 22-es út tervezett, Balassagyarmatot elkerülő nyomvonalszakaszán. A bejárt, mintegy 6 km-es szakasz a tervezett keleti csomóponttól a jelenlegi határátkelőig részben nádas, mocsaras terület, részben sűrű bozotos dombhátak.

A település Sárrét nevű határrészében a balassagyarmati határátkelőtől keletre, az Ipoly egyik déli hordalék-kúpján szórványosan középkori kerámiát gyűjtöttünk.

A Marha-legelőn azonosítottunk egy Hegedűs Katalin által már ismertté vált lelőhelyet Balassagyarmat és Újkővár között, ahonnan szórványosan középkori kerámiát gyűjtöttünk.

Munkatársak: Majcher Tamás, Bácsmegi Gábor.

TANKÓ KÁROLY

17. Balatoncsicső, Szent Balázs templomrom

(Veszprém megye) Á

Az objektum 2001. évi rész kutatására az Árpád-kori kistemplomok helyreállítására meghirdetett program keretében az épületmaradvány romtalanításához, illetve a romkonzerváláshoz kapcsolódva került sor. A templom régészeti feltárását Cs. Dax Margit végezte 1970–71-ben, amit kiegészítettünk az építészeti munka követelményeinek érdekében végzett falkutatás és tereprendezés során nyert adatokkal.

Maga az épület, melyet a Szent Balázs-hegy tetejének közelében, a nyugati lejtőn, keletnek tájoltva emeltek, több építési periódus során jött létre. Legkorábbi része 5 m széles, 8 m hosszú, 70 cm-es falvastagságú hajóból és 2,8 m hosszú, belül 2,2 m széles, 60–90 cm-es falvastagságú, kívül egyenes záródású, belül íves, a hajó szintjéhez képest lépcsővel megemelt szintű szentélyből áll. A hajó falai opus spicatum-technikával készültek, a sarokkvádereket, a diadalívből megmaradt egy-egy alsó, függőleges tömböt, a nyugati karzat maradványaként azonosított, az északi és a déli fal mellé elhelyezett, 50×60 cm-es, rézsús oldalú pillérlábazatokat, valamint alsó rétegtömbjeit, továbbá a szentélylépcső alá is benyúló, a sziklába vájt, dongaboltozatos kriptá aajtájának a sziklára állított, hasáb alakú szárköveit könnyen megmunkálható, puha, porózus, barnás kőből faragták. Mivel a kriptaaajtó szárelemeinek és a kriptá keleti falában elhelyezett egyik kőnek, valamint a hajó sarokkvádereinek és a karzat maradványaként azonosított pillérek lábazatai – a későbbi építkezések során már nem használt – kőanyaga azonos, a kriptá feltehetően egyidőben, vagy közel egyidőben épült a korai templommal.

E korai templomot később, nyugati falát és a feltevések szerint karzatát lebontva, de a lábazatos karzatt pillérekét részben megtartva, valamint a délnyugati és az északnyugati kváderes hajósarkokat sem elbontva, egy szélesebb, háromarkados karzatú, nyugati tornyos hajóval meghosszabbították, vagyis az új, 1,2 m vastag falat, kétoldalt, „U” alakban a korábbi hajó külső falsíkja mellé falazták. Nyugati homlokzatának északi és déli végét egy-egy támpillér támasztja nyugatról.

Az általunk végzett falkutatás során egyértelműen meg lehetett határozni a Pelárgus János-féle, 1872-es rajzon ábrázolt három ablak helyét a hajó déli falán. A karzataljat három, észak-déli tengelyű dongaboltozatos szakasz fedi. A karzatra a hajó északi fala mellett lehetett feljutni. A karzat középső, torony alatti szakasza széles, félköríves nyílással kapcsolódott a hajóhoz, és ki-